

Fašismus na Valašsku

(Fašistické hnutí na území okresů Valašské Meziříčí a Vsetín v letech 1924–1943)

Tomáš Baletka

Počátky valašských fašistů

Historie „valašských fašistů“ je téma natolik obskurní a marginální, že se dosud nedočkalo soustavnější odborné pozornosti.¹ Fašismus na Valašsku rovněž nenabyl nikdy podoby masového hnutí, snad až na jednu jedinou výjimku, o níž bude záhy také řeč. V našem výkladu se omezíme pouze na explicitní a otevřené projevy fašistického hnutí, které jinak nacházelo živnou půdu i v dalších pravicových stranách (zvláště v Čs. národní demokracii či Hlinkově slovenské ľudové straně). Ideologicky vycházel český fašismus původně z italských vzorů. Tomu odpovídal politický program, který požadoval zlomení útočnosti socialismu, provedení očisty od Židů, zrušení vázaných kandidátek pro volby a vytvoření silného nacionálního státu Čechů a Slováků. Český fašismus nezakrýval později ani své sympatie k německému fašismu, byť se vůči nacistické agresivitě snažil vymezovat formální protiněmeckou rétorikou, která po okupaci zbytku čs. republiky rychle vzala zcela za své.² Proti „hnutí fascistů“ vystupovaly od počátku všechny levicové strany, které ho buď nemínily vůbec tolerovat, nebo mu přímo vyhlášovaly nesmiřitelný boj.³ Zprvu se fašistické hnutí vyvíjelo v letech 1922–1923 z relativně samostatných skupin Československých fašistů, Červenobílých a Národního hnutí a trvalo tři roky, než došlo k jejich sloučení. Hnízdo moravského fašismu se nacházelo na dohled Valašska v jeho „předpolí“ – v Holešově. V týdeníku Hanácká Republika, který v Holešově vycházel a byl majetkem národně demokratického poslance Františka Zavřela ze Zahnašovic u Holešova, propagoval fašistické ideje redaktor Robert Mach. Úřady hnutí nepřikládaly velký význam, obecnostvo o fašismus údajně nejevilo zájem a stoupenci hnutí byli získáváni hlavně mezi hosty v hostincích, které redaktor Mach navštěvoval. Dle mínění holešovského okresního hejtmána „*se nelze nadíti, že by akce redaktora Macha a poslance Zavřela nabyla značnějších rozměrů a rozšířila se snad do okolních okresů*“.⁴

Navzdory těmto předpovědím se však hnutí do okolních okresů šířilo. Několik stovek přívrženců získali fašisté na jižní Moravě (v Uherském Hradišti mělo hnutí v roce 1923 asi 200 členů), v témže roce se vytvořila skupina fašistů v Kojetíně. Probíhal pozvolný slučovací

proces skupiny Československých fašistů, Červenobílých a Národního hnutí. V říjnu 1924 se státní orgány už zajímaly o rozsah fašistického hnutí v jednotlivých okresech. Dne 6. 10. 1924 žádala zemská politická správa v Brně od přednostů politických správních úřadů udání alespoň aproximativního počtu členů jednotlivých skupin uvnitř fašistického hnutí.⁵

V okrese Valašské Meziříčí se zpočátku nedařilo žádné fašistické hnutí zpozorovat a neobjevily se ani osoby, které by pro toto hnutí agitovaly. Pouze v noci z 11. na 12. října 1924 vyvěsil nezjištěný pachatel na jedné nárožní tabuli ve Valašském Meziříčí provolání fašistické strany, které však bylo záhy sejmuto obecním zřízencem, neboť obec jako majitel návěstní tabule nebyla o vyvěšení požádána. Následujícího dne se situace opakovala, avšak provolání bylo opět obecním zřízencem strženo. Pátrání četnictva po osobě, která v noci provolání vyvěsila, zůstalo bez výsledku a nebylo vzneseno ani žádné podezření proti konkrétní osobě. Pomocí své agenturní sítě se četníci pokoušeli vypátrat, zda nějakí fašisté na okrese jsou.⁶

Vsetínský okresní hejtman odpovídal na uvedenou žádost mnohem stručněji. Fašistické hnutí nemělo podle jeho zjištění v okrese žádné příslušníky, připustil ale, že kdyby se začalo hnutí organizovat, mělo by dost stoupenců.⁷

V průběhu roku 1925 se organizační aktivita československých fašistů rozmohla do té míry, že na Moravě už existovalo nebo mělo být založeno několik organizací (Přerov, Kroměříž, Prostějov a Olomouc). Zemský úřad proto v oběžníku z 18. 3. 1925 žádal, aby rozvoj hnutí byl s ohledem na výnos ministerstva vnitra náležitě sledován a všechna pozorování se měla hlásit do Brna presidiu zemské politické správy. O stavu a síle hnutí a jeho organizaci i významných činitelích měla být podána zpráva do 10. 4. 1925. Z Valašska v té době však ještě nebylo co sdělovat. Všechny četnické stanice svorně hlásily, že v jejich obvodu žádné fašistické organizace nejsou a činnost fašistů nebyla pozorována.⁸

O rok později se situace změnila. Fašismus zapouštěl drobné kořínky i na Valašsku.⁹

Nemůžeme dnes zatím přesně rozlišit, nakolik do spontánního procesu zasáhla státní moc prostřednictvím placených donašečů a zda se snažila hnutí nějak usměrňovat. Meziříčští, resp. krásenští fašisté na sebe významněji upozornili poprvé 5. března 1926, kdy oznámili okresnímu úřadu, že hodlají uspořádat 12. 3. ve 20 hodin veřejnou schůzi v sále sokolovny, kde měl referovat Dr. Svozil z Prostějova, a požádali zdvořile okresní úřad o povolení.¹⁰

Schůze byla nakonec hojně navštívena a zřejmě i díky tomu počet členů fašistické strany vzrostl. Podle hlášení z 13. 5. 1926 měla meziříčská organizace fašistů asi 80 členů.

Předsedou byl Vojtěch Hrobařík, vrchní číšník v nádražní restauraci v Krásně, jednatelem účetní Jaroslav Dähne ze Zubří.¹¹

Činnost „krásenské odbočky“ však nebyla nijak výrazná. Na jarní úspěšnou schůzi se fašisté pokusili navázat znovu až v srpnu, když ohlásili na 26. 8. 1926 konání veřejné schůze o osmé hodině večerní v restaurační místnosti Sokolského domu, kde měli referenti Dr. Duda a redaktor V. Velimský řečnit na téma „sociální pojištění“ a „poslední politické události“. Tentokrát se však fašisté přepočítali. Dávno před zahájením schůze obsadili téměř všechna místa v přednáškovém sále příslušníci politických stran soc. demokratické, komunistické a lidové, takže na pořadatele při zahájení schůze zbylo jen několik málo míst v koutě. Podle odhadu bylo přítomno asi 250 osob, z toho asi 30 fašistů. Po zacinkání zvonku předseda Hrobařík přivítal přítomné a nesměle zahájil schůzi. Na vývody hlavního řečníka však reagovala přítomná opozice posměšky a různými poznámkami a každá zmínka o fašismu vyvolávala salvy odporu voláním „Hanba mu, pryč s ním“! Když už byli přítomní syti fašistického štvání a planých frází, vynutili si dosti hlučně volbu předsednictva celé schůze a samovolně díky sociálním demokratům (jichž byla většina) zvolili předsedou Rudolfa Rýdla, jinak předsedu odborové rady, který se ihned ujal slova a řízení schůze. Pořadatelé proti tomu sice protestovali a prohlásili schůzi za ukončenou, přesto Rýdl udělil slovo sociálnímu demokratovi dr. Bohuslavu Svěrákovi, advokátnímu koncipientovi, který pohovořil o fašisty původně ohlášeném předmětu schůze – sociálním pojištění. Jeho slova vyvolala nadšený souhlas přítomných a provolávání slávy prezidentu Masarykovi a ministru Benešovi, hanby fašismu a Karlu Kramářovi. Na provokace fašistů reagoval dav výkřiky „Tiše, nebo ven!“, což nakonec fašisté za všeobecného veselí učinili, přičemž je provázelo skandování „Hanba zbabělcům!“, „Pryč s fašismem!“, „Dolů s Kramářem!“, „Ať žije Masaryk!“ a „Ať žije Beneš!“. Když pořadatelé odešli, byl dr. Svěrák upozorněn intervenujícím úředníkem, že schůze je skončena, ale přesto ještě přečetl a dal odhlasovat rezoluci a zvláštní prohlášení legionářů, jimiž byl zavržen fašismus jako zrádný a podlý pokus o zvrácení nabytých spravedlivých lidských práv a svobod a společenských řádů, jako nebezpečný podvratný živel naší státní samostatnosti, jako příliš vratká, výstřední a drahá cizí móda a konečně jako drzý útok na nejzasloužilejší tvůrce našeho státu. Ještě před rozchodem shromáždění před půl devátou zapěli dělníci internacionálu. Tím byla „fašistická schůze“ ukončena. Fašisté si pak uspořádali důvěrnou schůzi v pivovaru, ale dav táhl za nimi a dr. Svěrák pak vyzval všechny k rozchodu. Jak bylo dodatečně zjištěno, dojelo asi o půl desáté večer z Místku nákladní auto s asi 20 fašisty, patrně na posilu pořadatelům, ale již „post festum“. Pro fašisty skončila akce naprostým fiaskem.¹²

Porážku fašistů ve Valašském Meziříčí předznamenala sebevražda jednatele NOF Jaroslava

Dähneho, který se 26. 8. 1926 kolem 16. hodiny zastřelil v bytě svého zaměstnavatele ing. Hrušky. Důvodem byly patrně rozhárané finanční poměry. Spisy týkající se jeho činnosti v Národní obci fašistické byly meziříčským četnictvem zajištěny a odevzdány okresnímu úřadu k dalšímu zkoumání (šlo celkem o 73 příloh, zvláštní pozornost četníků upoutal spis „Rozkaz Direktoría 2“, týkající se zřizování úderných čet).¹³

Na přelomu let 1926–1927 dosáhla NOF v českých zemích největšího rozmachu členské základny. Policejní zprávy, které jsou patrně poněkud nadsazené, hovoří o 40 000 členech jen v Praze, v Čechách mělo jít o 200 tisíc organizovaných členů.¹⁴ Pod dojmem této početní síly se fašisté chystali na obecní volby, které se měly konat v roce 1927. Zemská správa politická se proto obrátila počátkem prosince 1926 na všechna okresní hejtmanství, aby bylo sděleno, zda Národní obec fašistická v jejich obvodu podala návrhy na jmenování členů, případně náhradníků místních volebních komisí a členů resp. náhradníků pro reklamační komisi, a jak se okresní hejtmanství k těmto návrhům zachovalo a podalo o tom do osmi dnů zprávu.¹⁵

Presidiu bylo z Valašského Meziříčí 9. prosince 1926 sděleno, že skupina Národní obce fašistické pro Valašské Meziříčí a okolí podala návrhy na jmenování svých členů do místních volebních komisí ve čtyřech obcích, načež bylo dle jejího návrhu jmenováno po jednom členu fašistické strany v obcích Hrachovec, Veselá a Krhová. Ve Valašském Meziříčí však návrhu vyhověno nebylo, protože počet členů komise byl úplně vyplněn druhými stranami. Do reklamační komise fašistická strana žádné členy nenavrhl.¹⁶

V průběhu roku 1927 prožívala Národní obec fašistická krizi, která se projevila také vznikem opozičního hnutí. Již v lednu 1927 se NOF rozešla s redaktorem Robertem Machem z Holešova, který hlásal „ideový fašismus“ odmítající stranicí a požadoval „ideový přerod“ národa. Ani nově vytvořená říšská fašistická rada (zvaná direktorium) do hnutí jednotu nevnesla. Na funkci v tomto orgánu rezignoval v listopadu 1927 dr. Cyril Svozil z Prostějova, kolem něhož se začala vytvářet opoziční skupina.¹⁷ Na sjezdu říšské rady očistné akce NOF v Olomouci počátkem února 1928 už došlo k úplné roztržce s oficiálním vedením Národní obce fašistické, Gajda byl sesazen z funkce vůdce NOF a byly projednány a přijaty nové programové směrnice a organizační řád. Pro nové hnutí bylo zavedeno pojmenování „Národní tábor Československa“. V okrese Valašského Meziříčí se však fašistické hnutí nacházelo v takovém úpadku, že na dvě početně slabé organizace ve Val. Meziříčí a Rožnově nemělo opoziční hnutí žádný vliv. Ve Vsetíně se dá předpokládat, že tomu bylo podobně.¹⁸

Světová hospodářská krize v letech 1929–1933 měla na oživení aktivity fašistů značný vliv. Dne 8. května 1930 navštívil Vsetín generál Radola Gajda a řečnil na veřejné schůzi vsetínské

fašistické strany, v níž se významně angažoval stavitel ing. Bohuslav Horák. Kromě Gajdy řečnili na schůzi Marie Felixová z Prahy, choť aktivního majora V. Felixe, a pražský obchodník Rudolf Rössler. Schůze byla dosti bouřlivá. Avšak po Rösslerových slovech: „*Vy proletáři a socialisté nadáváte malým českým kapitalistům a velké německé a židovské kapitalisty necháváte na pokoji nebo jim přisluhujete jako komunisté,*“ se hluk a křik nepodařilo uklidnit, načež zástupce okresního úřadu prohlásil, že schůze nabyla charakteru veřejný pořádek ohrožujícího, proto ji uzavírá, a vybídl přítomné, aby se rozešli. Poté sál vyklidilo četnictvo.¹⁹

Fašismus na Valašsku očividně neprorazil, což dokládá zjištění Okresního úřadu Vsetín, jehož hejtman hlásil 4. 4. 1933 do brněnského ústředí, že Národní obec fašistická v okrese není. Podobně z Valašského Meziříčí hlásil 13. 4. 1933 okresní hejtman presidiu zemského úřadu, že ve správním obvodu valašskomeziříčského hejtmanství nemá Národní obec fašistická organizaci. Při zjišťování politických poměrů v zemi Moravskoslezské v říjnu 1933 vyzněla hlášení okresních hejtmanů rovněž ve stejném duchu.²⁰ Místní skupina NOF ve Valašském Meziříčí, která měla asi 60 členů a kterou vedl zahradník Josef Čamek, zanikla podle hlášení tamní četnické stanice v roce 1934.²¹

S velkými těžkostmi se ujímala nová fašistická organizace Národní fronta, která vznikla sdružením NOF s několika opozičními fašistickými skupinami. Navenek však působila jako reorganizovaná NOF. Chyběly výraznější osobnosti a nedostávalo se ani finančních prostředků, takže Národní fronta se nakonec rozpadla. Vlastním cílem těchto politických kroužků mělo být posílení Národní demokracie, která za vznikem účelového politického uskupení a jeho rozpadu ve skutečnosti stála. NOF se pak začala více orientovat na nacistické Německo.²²

Vnitřní spory a hašteření vůdců nedávalo NOF příliš velké naděje na úspěch ve volbách do poslanecké sněmovny a senátu a do zemských a okresních zastupitelstev v květnu 1935. Přesto v jedné valašské obci zaznamenali fašisté tak překvapivý úspěch, že ji tím nechvalně proslavili v celé republice. Kromě Hošťálkové fašisté větší úspěchy nezaznamenali. Pouze při volbách do Národního shromáždění v roce 1935 získala NOF nepatrné procento hlasů v Hrachovci a Malé Lhotě. Příčinou bylo to, že v Hrachovci byl majitelem keramických závodů továrník Bohumil Brázda, jinak stoupenec fašismu, a ono mizivé procento odevzdaných hlasů bylo od dělníků zaměstnaných u Brázdy. Když Brázda svůj závod v Hrachovci prodal a přesídlil do Prahy, fašistické hnutí v Hrachovci zaniklo.²³

Fašisté v Hošťálkově

Kořeny úspěchu fašistů v Hošťálkově spadají ještě do konce dvacátých let. Příznivce fašismu v obci odhalily volby do poslanecké sněmovny v roce 1929, kdy zde Národní obec fašistická získala 2 hlasy. Při obecních volbách v dubnu 1932 se fašisticky orientovaní občané pokusili prorazit na kandidátce Národní ligy (Ligy proti vázaným kandidátkám). Hospodářská krize a především obrovské množství exekucí byly živnou půdou pro fašistickou demagogii. Nejvíce slyšeli lidé na sliby oddlužení, které zbídačelým pasekářům a nezaměstnaným dělníkům připadaly realističtější než teorie třídního boje hlásaná komunisty, nebo politika kompromisů a pozvolných sociálních reforem praktikovaná socialistickými stranami.²⁴ O rozmach fašismu v Hošťálkově se nejvíce zasloužili bratři Karel a Jaroslav Suří. Asi v roce 1929 odešli za prací do Jistebníka u Mor. Ostravy, odkud do Hošťálkově příležitostně zajížděli. Od roku 1934 začali přijíždět takřka pravidelně každou neděli a propagovali fašistickou stranu.²⁵

V dubnu 1935 byly vypsané volby do zákonodárných sborů poslanecké sněmovny a senátu na 19. května, do zemských zastupitelstev na 26. května. Předvolební schůze se konaly někdy i dvakrát týdně a byly hojně navštěvovány. Často prý docházelo k ostrým výstupům a hlasitým výměnám názorů. Pro řev davu často nebylo slyšet přednášejícího. Fašisté mohli počítat s odporem všech politických stran a jejich tisku. Podle obecní kroniky se v Hošťálkově před volbami údajně zastavil vůdce NOF Radola Gajda, když byl na agitační cestě do Moravské Ostravy. Místní fašisté i zvědavci z okolí ho uvítali před Pelárovou hospodou (hospodská Rozálie Pelárová byla fanynkou hnutí a od r. 1938 členkou NOF). Dochované četnické relace o fašistických předvolebních schůzích v Hošťálkově jsou ovšem poněkud střízlivější.

Předvolební schůze se v Hošťálkově uskutečnily v tomto období pouze dvě a obě svolali fašisté. První veřejná fašistická schůze dne 17. května 1935, která se konala o 20. hodině v hostinci u Nevolů, měla klidný průběh a účastnilo se jí asi 180 občanů, jimž referoval poslanecký kandidát hajný Štěpán Novosad.²⁶ Obec zdobily spousty letáků a plakátů. Na mostě u Pelárů to byla standarta Národní obce fašistické s nápisem: Číslo 13 Pán Bůh při nás. Některé formy agitace byly spíše komické. Po dědině jezdil v sobotu 18. 5. 1935 ve večerních hodinách hnojnicový vůz s nápisem: Masaryk a Beneš, naši vůdci. Pro koho vlastně agitoval, už není zcela jasné.

Nadešel 19. květen – den voleb. Do poslanecké sněmovny se volilo od 21 let, do senátu od 23 let. Vítězem parlamentních voleb se stala v Hošťálkově fašistická strana, která získala 383 hlasů do poslanecké sněmovny a 318 hlasů ve volbě do senátu. Předběhla tak stranu agrární, která získala 326 hlasů pro poslaneckou sněmovnu a 284 pro senát. Zisky dalších stran

nepřekročily hranici 100 hlasů. Z výsledků se dá soudit, že nejvíce voličů přešlo do tábora fašistů od strany agrární, národně socialistické a sociálně demokratické.

Lidé se poněkud uklidnili, když viděli takový výsledek. Dne 25. května od 21 do 23 hodin se v hostinci Rozálie Pelárové konala schůze fašistické strany k volbám do zemského a okresního zastupitelstva. Přítomno bylo asi 200 lidí a průběh schůze nebyl nikým rušen. Na schůzi jako hlavní řečníci mluvili dělník Fintovský z Moravské Ostravy a obchodník Klazar z Bystřice nad Olzou.²⁷ Na voliče muselo nutně něco zapůsobit, neboť výsledek druhých voleb pro fašisty už tak příznivý nebyl. Do okresního zastupitelstva je chtělo 271 a do zemského 292 voličů. Vítězem se stali republikáni (agrárníci), kteří obdrželi 316 hlasů do okresního zastupitelstva a 304 hlasů do zemského zastupitelstva. V konečném výsledku však nevyhrál vlastně nikdo. Z obce sice kandidovali hajný Štěpán Novosad čp. 159 do poslanecké sněmovny za stranu fašistickou, do okresního zastupitelstva Jan Křupala čp. 75 za stranu republikánskou a za fašisty Otto Šefčák čp. 76 a Josef Kovář čp. 3. Nikdo z nich však nedosáhl kýženého mandátu, neboť stáli na kandidátních listinách na nižším pořadí. Rozvířená hladina politického života se znovu uklidnila a lidé se vrátili ke svým běžným starostem.²⁸

Mimořádný úspěch fašistů ovšem v Hošťálkové podnítil založení místní stranické buňky. Hlavním organizátorem a místním vedoucím byl Karel Surý, nájemce parní pily, který se stal později okresním náčelníkem a krajským důvěrníkem. Místním náčelníkem se pak stal Štěpán Kaňák (čp. 57), pokladníkem byl Antonín Škrla (čp. 170). Za hlavního organizátora byl považován také Ervín Sypták (*1910), hoteliér z Prahy. Celkem bylo v Hošťálkové poválečným šetřením zjištěno 44 členů Národní obce fašistické.²⁹

Po válce byli hlavní protagonisté fašismu z Hošťálkové voláni k odpovědnosti a souzení. Karlovi Surému se kladlo také za vinu, že organizoval fašistický puč. Těsně před 15. březnem 1939 zastavil před Vlčkovým hostincem zahradníka Jana Kaňáka a sdělil mu, že v Hošťálkové dojde v nejkratší době k převratu. Měl již vyhlédnuté osoby k obsazení četnické stanice, poštovního úřadu a „úhlavního nepřítele“ (tak se vyjadřoval Surý) tělocvičnou jednotu Sokol chtěl rozpustit. Pro pučisty měli bratři Suří připraveny červené pásky na rukávy s nápisem FG. Kaňák mu jakoukoliv pomoc s pučem odepřel s poznámkou, že je dobrý Sokol a takovým zůstane. Onoho dne čekal Karel Surý celý den u telefonu na rozkaz k puči, který měl přijít z Moravské Ostravy. Listonoši Janu Palovi tehdy údajně řekl: „Pane Pala, vy jste legionář, uvažoval jste, co se s vámi stane teď?“ K ohlašovanému puči nakonec nedošlo, Němci byli rychlejší a zbytek republiky obsadili. Oba bratry Suré pak bylo vidět v jejich

zeleném autě, jak v černých košilích a jezdeckých kalhotách jeli na Vsetín „vítat osvoboditele“, jak doslova sdělili listonoši Janu Martinkovi. Rovněž se vyjádřili, že konečně bude pevná ruka, která udělá v republice pořádek. Když se pak v roce 1939 Jan Kaňák s Karlem Surým náhodně potkal v lesním úřadě dr. Bublíka v Hošťálkové a dostal se s ním do rušné debaty, při níž řekl, že věří v příchod ruské armády do našich zemí, odpověděl mu na to Surý: „Ty blázne, vždyť by to byla národní sebevražda.“ Od té doby se Surými o politice nemluvil.³⁰

V průběhu války Surého podnik prosperoval, Surý byl také členem Českého svazu pro spolupráci s Němci a jako „český árijec“ se ucházel o některé arizované židovské podniky.³¹ Na konci války už se Karel Surý projevoval „vlastenecky“ a co nejvíce se snažil, aby se na jeho fašistickou minulost zapomnělo. Podporoval hmotně i morálně partyzánský odboj a také díky vlivu partyzánů se vylhal z nejvážnějších obvinění. Dne 25. června 1945 byl však zajištěn a poslán do internačního tábora na Vsetíně, ale po dvou měsících byl 18. srpna 1945 odtud na základě usnesení vyšetřující komise ONV Vsetín propuštěn. Velitel SNB Jan Žůrek jej osobně dovezl na motocyklu do Hošťálkové, což mu bylo místními následně velmi zazlíváno. Od propuštění Surého ze zajišťovací vazby dal následně ruce pryč i průmyslový referent ONV za KSČ Bohumil Klícha.³² Trestní řízení vedené proti Karlu Surému bylo nakonec v lednu 1946 u Mimořádného lidového soudu v Novém Jičíně zastaveno. Řízení však bylo obnoveno a trestním nálezem z 6. 11. 1946 byl Karel Surý odsouzen k peněžité pokutě 5000 Kč, proti čemuž si podal odvolání. Na základě amnestie vyhlášené v červnu 1948 měl být předvolán k opětovnému výslechu, zda na svém podaném odvolání trvá. Předvolání se však vrátilo zpět s poznámkou, že adresát není přítomen. Karel Surý totiž v dubnu 1948 uprchl s celou rodinou na Západ, patrně do USA či Kanady.³³

Vlajka a bahno kolaborace

Na konci 20. let se v prostředí nacionalistické studentské mládeže zrodilo hnutí Vlajka, které se jako vyprofilovaný politický klub ustavilo kolem stejnojmenného časopisu v roce 1930. Politický program vlajkařů byl podobný cílům NOF – chtěli řízené hospodářství, stavovský stát, nastolení „nového pořádku“, potírání marxistických reakcionářů a liberalistických zaostalců, vyřešit důsledně židovskou otázku. Charakteristický pro ně jako pro všechny fašisty byl antisemitismus, antikomunismus a antisocialismus.³⁴

Po Mnichovské dohodě se fašisté na Valašsku poněkud probrali z letargie. Ve Valašském Meziříčí stále s fašismem sympatizovalo několik málo převážně majetných a lépe situovaných

osob. Celkově vzato však měl fašismus malý ohlas. Do čela hnutí se postavil opět zahradník Josef Čamek (nar. 1892 v Chořelicích, okr. Kyjov), který byl organizován údajně v NOF v Moravské Ostravě, kam častěji dojížděl a přivázel odtud do Valašského Meziříčí veškeré informace a propagační materiál. Kromě Čamka sympatizovali s NOF drogistka Vilém Vodička, drogistka Oldřich Kavka, továrník Karel Michal a hostinský Augustin Tobolář. Jmenované sympatizanty Čamek informoval, co je nového, a rozdával jim došlé tiskoviny, které získával v Ostravě nebo je dostával z Prahy.³⁵

Po vytvoření Protektorátu organizační aktivita fašistů dostala nové impulzy. Pozornosti českých bezpečnostních orgánů se ovšem fašisté těšili nadále. Když se na podzim 1939 tvořily v Moravské Ostravě fašistické Svatoplukovy gardy, měli do této organizace přistoupit také příslušníci Vlajky a Fašistických Gard z Valašského Meziříčí.³⁶ Menší problém představovalo asi pouze to, že nic takového ve Valašském Meziříčí oficiálně neexistovalo. O založení Vlajky se snažil v srpnu 1939 MUDr. Porubka z Ostravy, ale nepříliš úspěšně. Přemluvil ke vstupu MUDr. F. Bendu, který v březnu 1940 z organizace vystoupil, když byl upozorněn na její protistátní charakter.³⁷

K ustavující schůzi Českého národně socialistického tábora – Vlajky a volbě funkcionářů došlo 7. března 1940 ve 20 hodin v nálevní místnosti Lidového domu. Byli přítomni staří známí fašisté: obchodní cestující Josef Hrubý (stal se po Čamkovi vedoucím meziříčské Vlajky), zahradník Čamek, bratři Štěpán a Jaromír Kozákovi, Jiří Černocký a neznámý mladík (snad policejní špicl?). Schůzka proběhla v naprostém klidu a ve čtvrt na deset se účastníci rozešli.³⁸ Meziříčští četníci schůze Vlajkařů monitorovali prostřednictvím svých konfidentů a seznam Vlajkařů se zaplňoval dalšími jmény. Do hnutí se postupně zapojili prokurista firmy Křížan František Dobeš („dlouholetý stoupenec fašismu“), dělník Bohumil Kurfürst (pětkrát soudně trestán, jeho pověst nevalná), Jan Ševeček z Val. Meziříčí, Petr Jašek, původem ze Štramberka, František Šefraný z Příluku a technický úředník firmy Janyška Erwin Brnka.³⁹ Zvláště agilní byl Brnka. Byl velmi ambiciózní a jeho úmyslem bylo vystřadit Josefa Hrubého z vedení meziříčské organizace. Jako vedoucí Svatoplukových gard, složky organizačně podřízené Vlajce, Brnka podléhal Hrubému, jemuž se nechtěl podřídit. Zkreslováním statistik o přijatých členech chtěl dosáhnout toho, aby se v Praze na ústředí projevil Hrubý jako neschopný vedoucí. Za svá falešná hlášení dosáhl Brnka ovšem pouze toho, že byl vyhodnocen jako nejlepší v soutěži náboru členstva a od hlavního stanu Svatoplukových gard v Praze za to získal jeden pár vysokých bot. Jakmile však ústředí provedlo šetření, přišlo se i na nějaké Brnkovy zpronevěry a ten byl za to ze Svatoplukových

gard vyloučen. Založil pak v roce 1942 Českou pracovní frontu při Zelených hákovitých křížích, vedených v Mor. Ostravě Jar. Kubáčem a hlavním vedoucím F. Mlčochem z Kroměříže, přičemž hlavním obvodem Brnkova působení se stal Vsetín. Kromě toho spolupracoval Brnka se vsetínským gestapem a pravidelný byl jeho styk s ostravskou služebnou Sicherheitsdienstu (SD) v Mor. Ostravě. Podle výpovědí úředníků ostravské služebny SD patřil Brnka mezi nejlepší a nejagilnější konfidenty, byl veden nejen u ostravské úřadovny, ale byl ohlášen jako konfident také do Prahy. Dostával pravidelnou měsíční odměnu v částce 1000 K, za což podával obvykle dvakrát týdně zprávy týkající se všeobecné politické situace.⁴⁰

Činnost Vlajky v důsledku řevnivosti a ješitnosti jejích vedoucích činovníků skomírala. Ačkoliv Vlajkaři počítali jen ve Valašském Meziříčí nejméně s 500 členy, měla Vlajka jen dvě desítky aktivních členů a asi 100 členů pasivních.⁴¹ Vlajka patřila mezi nejnebezpečnější kolaborantské a fašistické organizace v Protektorátě a mnozí vlajkaři byli po válce souzeni také jako spolupracovníci gestapa a udavači (Ervín Brňka, Jaroslav Vlček, Ladislav Turalík, Petr Jašek aj.). Nebezpečí nepominulo ani poté, co byla činnost Vlajky v důsledku neustálého štvání jejích funkcionářů proti E. Moravcovi v dubnu 1942 na tři měsíce zastavena. Jelikož J. Rys-Rozsévač nadále stejně jako celé vedení Vlajky pokračoval v útocích proti E. Moravcovi, vydal v prosinci 1942 K. H. Frank rozkaz, aby byli vedoucí Vlajky zatčeni a internováni v Dachau jako tzv. čestní vězňové. Obdobně dopadla Národní obec fašistická, jejíž činnost byla zastavena 1. ledna 1943. Většina členů z rozpuštěných organizací našla uplatnění jinde, např. v Kuratoriu pro výchovu mládeže, Veřejné osvětové službě či v Národním souručenství.⁴² V roce 1943 byl rozpuštěn také Český svaz pro spolupráci s Němci, který neměl nikdy plnou důvěru nacistů a sdružoval jak aktivistické kolaborantské živly hájící vůdcovský princip, tak četné představitele občanské společnosti, hledající jakékoliv politické vyžití v zájmu záchrany národa. Okrsková skupina ČSSN ve Valašském Meziříčí ukončila činnost k 30. 11. 1942, obdobně také vsetínská organizace.⁴³

Poválečné účtování s fašistickými činovníky tvoří neméně zajímavou kapitolu našich dějin, která by si zasloužila speciální studii. Dost možná, že na stránkách naší revue se tímto tématem budeme zabývat.

FF_RAZITKO_1926_P5090845.jpg

Otisk razítka Československých fašistů – odbočka Krásno n. B. (*SOKA Vsetín, OkÚ VM, inv. č. 1338, kart. 423*)

FF_PLAKAT_1926_P5090851.jpg

Plakát zvoucí na veřejnou schůzi v meziříčské Sokolovně (SOkA Vsetín, OkÚ VM, inv. č. 1338, kart. 423)

FF_PLAKAT_1930_Vsetin P5160768.jpg

Plakát ohlašující fašistickou veřejnou schůzi 8. května 1930 na Vsetíně (SOkA Vsetín, OkÚ Vsetín, inv. č. 448, kart. 184)

FF_BRNKA Ervin_P1630297.jpg

Erwin Brnka (nar. 16. 2. 1901 v Praze) – jeho průkaz setníka Svatoplukových gard; v roce 1946 byl odsouzen k doživotí, 1955 podmíněčně propuštěn. (ZAO, MLS Nový Jičín, Ls 131/46)

FF_Dobeš František_P5210767.jpg

František Dobeš (1895–1975), vynikající vlastivědný pracovník, autor *Knihy o Stříteži*; pokud však šlo o jeho politické názory, byl vyznavačem obskurní fašistické mystiky a zastáncem vůdcovského principu. (Portrétní fotografie z Dobešovy Kroniky rodu Dobšů ze Stříteže nad Bečvou)

FF_TYRALIK-Augustin_P5210724.jpg

Augustin Tyrálík (nar. 10. 7. 1904 v Jarcové), několikrát soudně trestaný rváč, násilník a neurvalec, od roku 1939 okresní náčelník Národního fašistického tábora a Fašistických gard pro okres Hranice, zakladatel a činovník Vlajky v Hranicích; po válce uprchl do zahraničí. (Foto z jeho řidičského průkazu zabaveného v r. 1930, SOkA Vsetín, OkÚ Val. Meziříčí, inv. č. 1619, kart. 1116)

FF_HRUBY-Josef_P5150974.jpg

Josef Hrubý (nar. 10. 5. 1904 v Kostelci, okr. Kyjov), obchodní cestující, bytem ve Val. Meziříčí, náměstí čp. 27. Člen NOF od roku 1925; v letech 1940–1941 vedoucí ČNST-Vlajky ve Valašském Meziříčí. Když se odstěhoval v roce 1941 na Vsetín, byl přidělen jako pomocník vsetínskému vedoucímu Vlajky staviteli Červenému. (Foto z jeho řidičského průkazu cca 1931, SOkA Vsetín, OkÚ Val. Meziříčí, inv. č. 1504, kart. 925)

FF_VLČEK Jaroslav_P5160086.jpg

Jaroslav Vlček (nar. 2. 8. 1909 v Jarcové), 1939–1942 vedoucí fašistické skupiny

„Mariovců“, jelikož se vydával za orgán gestapa a několik lidí podvedl, byl v letech

1943–1945 vězněn v Buzbachu, kde se marně domáhal vstupu do SS. (Foto z Vlčkovy

žádosti o cestovní pas z r. 1939, jehož vydání se pro Vlčkův nezřízený život nedoporučovalo.

SOkA Vsetín, OkÚ VM, inv. č. 1477, kart. 816)

¹ K obecným souvislostem kniha: PASÁK, Tomáš. *Český fašismus 1922–1945 a kolaborace 1939–1945*. Praha: 1999. Pouze kurzorická pozornost je valašskému fašismu věnována v obsáhlém vlastivědném díle: NEKUDA, Vladimír a kol. *Okres Vsetín. Rožnovsko – Valašskomeziříčsko – Vsetínsko*. Brno: 2002, s. 243, 247, 249, 272 (příslušné stati pocházejí z pera Z. Pomkly a P. Vašíčkové. Jinak nezbyvá, než se konkrétních poznatků dobrat studiem příslušných pramenů, zvláště presidiálních spisů okresních úřadů (dále OkÚ) ve Státním okresním archivu Vsetín (dále SOkA Vsetín), Zemského úřadu v Brně (Moravský zemský archiv v Brně - dále MZA) a fondů uložených v Archivu bezpečnostních složek v Praze (dále ABS).

² PASÁK, Tomáš. C. d., s. 63.

³ Poslanec soc. dem. Siegfried Taub na schůzi ve Svitavách 14. 1. 1923 se otevřeně vyslovil, že: „Fascistické hnutí v Československu nebude za žádných okolností trpěno.“ MZA Brno, Zemský úřad Brno, B 40, pres. spisy, karton č. 62, čj. 802/23. Boj „proti fascistům“ patřil do programu činnosti KSČ dle ustanovení výkonného výboru Kominterny od počátku února 1923. (Důvěrná zpráva ZSP Brno čj. 5233/23 pres., SOkA Uherské Hradiště, pres. spisy, kart. 496, čj. 114/23 pres.)

⁴ SOkA Kroměříž, OkÚ Holešov, pres. spisy, inv. č. 398, kart. 12, čj. 164/22; srov. PASÁK, Tomáš. C. d., s. 63.

⁵ SOkA Vsetín, OkÚ Valašské Meziříčí, pres. spisy, inv. č. 1252, kart. 31, čj. 343/24 pres.

⁶ Tamtéž.

⁷ SOkA Vsetín, OkÚ Vsetín, pres. spisy, inv. č. 189, kart. 6, čj. 265/24 pres.

⁸ SOkA Vsetín, OkÚ Valašské Meziříčí, pres. spisy, kart. 33, inv. č. 1252, čj. 124/25 pres.

⁹ V dubnu 1926 vznikla fašistická organizace také ve Zlíně, ovšem uherskohradištský okresní hejtman o ní hlásil nadřízeným úřadům, že zlínská fašistická organizace má ráz čistě akademický. (SOkA Uherské Hradiště, OkÚ Uh. Hradiště, pres. spisy, kart. 499, čj. 126/26.) Ve Valašských Kloboukách byl předsedou tamní odbočky NOF poštovník Al. Přívozník a jednatelem sedlářský pomocník Fr. Beránek. (SOkA Uh. Hradiště, OkÚ Uh. Brod, pres. spisy, kart. 569, čj. 66/26.)

¹⁰ SOkA Vsetín, OkÚ Val. Meziříčí, inv. č. 1338, kart. 422, čj. 4872.

¹¹ SOkA Vsetín, OkÚ Val. Meziříčí, pres. spisy, inv. č. 1252, kart. 33, čj. 288/26 pres.

¹² Úřední relace v SOkA Vsetín, OkÚ Val. Meziříčí, inv. č. 1338, kart. 423, čj. N-14796/26. Poněkud barvitější je vyličení průběhu schůze v týdeníku *Lubina*, 3. 9. 1926, roč. XIV, s. 2, k němuž bylo také přihlédnuto.

¹³ SOkA Vsetín, OkÚ Val. Meziříčí, pres. spisy, inv. č. 1252, kart. 34, čj. 457/26 pres.

¹⁴ PASÁK, Tomáš. C. d., s. 82.

¹⁵ SOkA Vsetín, OkÚ Val. Meziříčí, pres. spisy, inv. č. 1252, kart. 34, čj. 616/26.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ PASÁK, Tomáš. C. d., s. 87. Je jistě na místě se ptát, nakolik byla tato krize „vyvolávána“ a „usměřňována“ státobezpečnostními orgány, které činnost fašistů sledovaly dosti bedlivě.

¹⁸ PASÁK, Tomáš. C. d., s. 87. (SOkA Vsetín, OkÚ Val. Meziříčí, pres. spisy, inv. č. 1252, kart. 37, čj. 889/28 pres.)

¹⁹ SOkA Vsetín, OkÚ Vsetín, pres. spisy, inv. č. 189, kart. 15, čj. 69/31 pres.

²⁰ MZA Brno, B 40, pres., kart. 206, čj. 4177/33, fol. 132r, 136r, 373r, 378r.

²¹ SOkA Vsetín, OkÚ Val. Meziříčí, inv. č. 1252, kart. 53, čj. 53/40.

-
- ²² PASÁK, Tomáš. C. d., s. 139–140; srov. též „Národní fronta se na Moravě těžko ujímá!“ (*Moravská orlice*, sobota 21. 4. 1934, č. 93, roč. 72, s. 1.); „Národní fronta přebírá členstvo Národní obce fašistické.“ (*Moravská orlice*, 19. 9. 1934, roč. 72, č. 219, s. 5.)
- ²³ SOKA Vsetín, OkÚ Val. Meziříčí, inv. č. 1252, kart. 53, čj. 53/40.
- ²⁴ BALETKA, Ladislav. *Naše obec – náš domov. Partyzánská obec Hošťálková od minulosti k dnešku*. Hošťálková: 1983, s. 36–38; týž in: *Hošťálková 500 let*. Hošťálková: 2005, s. 28.
- ²⁵ SOKA Vsetín, Okresní národní výbor Vsetín (dále ONV Vsetín), inv. č. 1097, kart. 424.
- ²⁶ SOKA Vsetín, OkÚ Vsetín, inv. č. 478, kart. 198.
- ²⁷ SOKA Vsetín, OkÚ Vsetín, inv. č. 478, kart. 198.
- ²⁸ SOKA Vs, MNV Hošťálková, inv. č. 37, kronika, nestránkováno.
- ²⁹ ABS Brno-Kanice, OO VB Vsetín, dodatky, Okupace Vsetín – pomocný materiál. Seznam fašistů v Hošťálkové, hlášení četnické stanice Hošťálková z 19. 11. 1946, čj. 130 dův./1946 pro okresní velitelství SNB Vsetín.
- ³⁰ SOKA Vsetín, ONV Vsetín, inv. č. 1097, kart. 424, fol. 54r–55r; 125r–126r. Vyprávění o puči může mít skutečně reálný základ. Radola Gajda se v odpoledních hodinách 15. 3. 1939 rozhodl pro okamžité uchopení moci a v tisku publikoval prohlášení, v němž oznámil, že se ujímá jednotného politického vedení národa. Čeští fašisté v Praze dosáhli určitých úspěchů přesto, že Gajda se nakonec do jejich čela nepostavil a zákrokem německé armády byla akce fašistů 17. 3. 1939 likvidována. Podobně skončily paralelní pučistické pokusy Vlajkařů a Akce národní obrody. PASÁK, *Český fašismus*, s. 259–261.
- ³¹ Dne 13. 12. 1939 se Karel Surý obracel na zlínský oberlandrát s žádostí o přidělení některé z židovských pil, a to buď Kulka a spol. v Novém Hrozenkově nebo Knöpfelmacher Vsetín. (SOKA Vsetín, ONV Vsetín, inv. č. 1097, kart. 424, fol. 51r.)
- ³² SOKA Vsetín, ONV Vsetín, inv. č. 1097, kart. 424, fol. 40r.
- ³³ SOKA Vsetín, ONV Vsetín, inv. č. 1097, kart. 424, fol. 106r.
- ³⁴ PASÁK, Tomáš. C. d., s. 345an; HUŇÁČEK, Zdeněk a kol. *Český antifašismus a odboj. Slovníková příručka*. Praha: 1988, s. 493an.
- ³⁵ SOKA Vsetín, OkÚ VM, inv. č. 1252, kart. 53, čj. 53/40.
- ³⁶ Tamtéž.
- ³⁷ SOKA Vsetín, OkÚ VM, inv. č. 1252, kart. 53, čj. 53/40; ONV Vsetín, inv. č. 1184, kart. 1045.
- ³⁸ SOKA Vsetín, OkÚ VM, inv. č. 1252, kart. 53, čj. 53/40.
- ³⁹ Velitelství četnické stanice Val. Meziříčí na žádost okresního úřadu čj.12258-III ze dne 30. 8. 1940 podalo dne 17. 9. 1940 charakteristiky Josefa Hrubého, Josefa Čamka, Jana Ševečka, Bohumila Kurfürsta, Petra Jaška a Františka Dobeše. (SOKA Vsetín, OkÚ Val. Meziříčí, inv. č. 1252, kart. 53, čj. 53/40.)
- ⁴⁰ ABS Praha, O-STB Ostrava, S-1230.
- ⁴¹ Podle výpovědi Štěpána Kozáka z 18. 5. 1945 měla Vlajka 100 členů, schůzi se účastnilo vždy jen 30 až 40 členů. (ABS Praha, O-STB Ostrava, S-4706, f. 343v.)
- ⁴² PASÁK, Tomáš. C. d., s. 348–350; HUŇÁČEK, Zdeněk a kol. C. d., s. 75; NAKONEČNÝ, Milan. *Vlajka. K historii a ideologii českého nacionalismu*. Praha: 2001.
- ⁴³ Prvním předsedou okrskové skupiny ČSSN ve Val. Meziříčí se stal v červenci–srpnu 1940 továrník Jan Křížan, po jeho smrti (4. 2. 1941) převzal vedení prof. L. Cibulka a po jeho odchodu do Uh. Brodu se stal předsedou ředitel gobelínové školy Jaroslav (Járo) Kučera, který provedl likvidaci organizace. (SOKA Vsetín, OkÚ Val. Meziříčí, inv. č. 1252, kart. 57, čj. 511/42 pres.; ONV Val. Meziříčí, inv. č. 921, kart. 538.) Na Vsetíně měl ČSSN v květnu 1941 celkem 60 platících členů, dalších 30 členů přinesl nábor v květnu 1942 (ABS Praha, sign. 315-225-16).